

05.5(09)
Ф26 кресв
410927

ФАРҶОНА ВОДИЙСИ ТАРИХИИ ЯНГИ ТАДЖИҚОТЛАРДА

ФАРҶОНА-2012

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ
ФАРҒОНА ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ

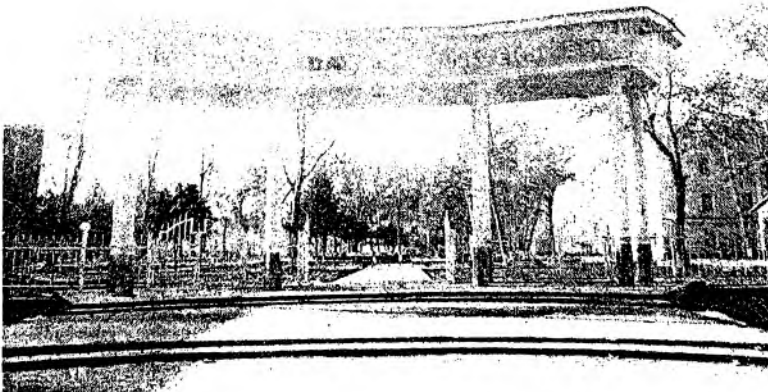
ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ФАНЛАР АКАДЕМИЯСИ
ТАРИХ ИНСТИТУТИ
АРХЕОЛОГИЯ ИНСТИТУТИ

ЎЗБЕКИСТОН ТАРИХЧИЛАР ЖАМИЯТИ
ФАРҒОНА ВИЛОЯТ БЎЛИМИ

ФАРҒОНА ВИЛОЯТ ҲОКИМЛИГИ
МАЪНАВИЯТ ВА МАЪРИФАТ КЕНГАШИ

Фарғона водийси тарихи янги тадқиқотларда

мавзусидаги иккинчи республика илмий анжумани

100-йилдан кўпроқ вақт ўтган бўлсада, кишлоқ аҳли бу кишининг қариндошларини киноя билан “қозон синдирганнинг авлодлари” деб таъна қилишади.

“Қора қозен” удумининг бошқа бир кўринишлари Зарафшон водийси (Самарқанд вилоят) да “қозон шериги” ҳар доим учрайди¹. Шунингдек, халқимизда “Қозонга яқин юрсанг, қораси юкар” деган мақол ҳам мавжуд. Бу мақсадда ҳамиша ёндашмаслик, улар касофатидан бирор фалокат бўлиши тайинлиги ҳамиша мужассамдир.

Хуллас, халқимиз кундалик турмушида асрлар оша сақланиб келган эзгуликка йўғрилган удум тобора ризқ-рўз ва кут-барака рамзи ҳисобланган қозон билан бошқа турли эътиқодлар жамоани уюштиришда, бунёдкор ишларга сафарбар етишган ўзаро баҳамжиҳат, тинч-тотув яшашда, яхши-ёмон кунларида қариндошларига елкадош камарбаста бўлиши ва бир ёқадан бош чиқариб самарали фаолият юритишда миллий қадрият сифатида ҳозирги даврда ҳам ниҳоятда шарт эканлиги шак-шубҳасиздир.

Ўзбекистондаги араб диаспораси никоҳ тўйи маросимлари: анъанавийлик ва замонавийлик

Ш. А. Искандаров
ТДПУ

Ўзбекистоннинг мустақиллиги сиёсат, иқтисодиёт ва маънавиятнинг барча соҳаларида бўлгани каби этнография соҳасини ўрганишга ҳам кенг қўламли йўл очиб берди. Шўро даврида коммунистик мафқуранинг тазйиқи остида кўплаб халқларнинг миллий қадриятлари, қадимий урф-одатлари, оилавий анъаналари, бой маданий мероси оёқ ости қилинди. Ўзбек халқи эса маънавий қолоқ, деб таҳқирланди. Миллий анъаналар ва қадриятларни улуғлаган ва ҳимоя қилган зиёлилар “миллатчи”ликда айбланиб қатағон қилинди.

XX асрнинг биринчи чорагида тараққийпарвар маърифатпарвар жадидлар томонидан билдирган теран фикр ва амалий тавсиялар бугунги кунимизга ҳам бирдек тааллуқли ва ўз долзарблигини йўқотмаган. Айниқса, жадидларнинг дабдабали, серҳашам тўй - маракаларини тобора ихчамлаштириб, маданий - маърифий ва саҳоват ишларга эътибор кўпроқ қаратилса, халқимиз маънавияти янада ошади, деган теран фикрлари айниқса, диққатга сазавордир². 1998 йил 28 октябрда имзоланган “Тўй ҳашамлар, оилавий тантаналарни, маърака ва маросимларни ўтказишдаги дабдабазликка чек қўйиш тўғрисида” ги фармоннинг қабул қилиниши давлатимизнинг бу соҳага нақадар катта эътибор бераётганлигини кўрсатади. Мазкур фармоннинг ижроси бўйича белгиланган биринчи йўналишда “Муқаддас динимиз, қадриятларимиз, урф - одатларимиз ва анъаналаримизнинг ҳақиқий моҳиятини, таъсирчан мисоллар асосида кенг халқ оmmasига етказиш катъий йўлга қўйилсин”³ - дейилган.

¹ Этнографические очерки узбекского сельского населения. –М.: Наука. 1969. –С 67-68.

² Бўриев О. Хўжамбердиев Т. Ўзбек халқи боқий қадриятлари. Қарши: Насаф, 2005. Б. 101.

³ Халқ сўзи. - 1998. - 29 октябр.

Фармондан келиб чиқиб, Республика Муслмонлар қўмитаси 1998 йил 3-ноябрда “Фатво” чиқарди. Унда Республикаимизнинг барча ҳудудларидаги масжидлар имом-хатибларига номозга келган фуқароларга тўйларимизни дабдасиз, исрофгарчиликларсиз ўтказиш тавсия этилган.¹

Маълумки, шўро даврида тўй маросимининг мазмуни ҳам шакл-шамойили ҳам анча ўзгарди. Тўғри, илгариги замонларда ҳам ўзбекнинг тўйида қозоқнинг полвони, қирғизнинг ўланчиси, тожикнинг устаси, туркманнинг чавандози, албатта, иззатли меҳмон сифатида фаол иштирок этган. Табиийки, ўзбек тўйида бу халқлар лафзи - шеваси ҳам жаранглаб турган. Бироқ янги тузумга келиб, бу қирралар янада кучайди. “Кизил” тўйлар, “вечер” лар одат бўлди². Тарихдан яхши маълумки, Россия империяси босқини, айниқса, мустабид шўро тузуми даврида оиланинг миллий заминларига қаттиқ зарба берилди. Коммунистик мафкура томонидан маънавий ҳаётимизга, миллий хусусиятларимизга зид бўлган “қизил тўй”, “комсомол тўй”, “байналмилал никоҳ” каби сунъий равишдаги “социалистик” маросим ва урф - одатлар мажбуран халқимизнинг турмуш тарзига тикиштирилди, муқаддас, сермаъно миллий анъана ва маросимларимиз “ўтмиш сарқити”, “диний хурофот”, “бидъат” деб қораланиб, никоҳ ўқитиш эса таъқиқланди. Натижада оила ва никоҳга оид азалий анъана ва урф - одатларимиз ўзининг гўзал қирралари йўқотди³.

XX асрининг 50 йилларидан сўнг анъанавий тўй маросимларининг ўрнига замонавий “профессионал педагогика”, “коммунистик ахлоқ”, “комсомол тўйи”, “қизил тўй”, социалистик урф - одатлар, анъаналар ва маросимларни ўйлаб чиқариб, уларни халқ номидан меҳнаткашлар, хусусан, ёшлар турмушига кенг жорий этиш баҳонасида миллатимиз онг-онгига, қон-қонига, турмуш тарзи-ю, феъл-атворига тамомила мос келмайдиган европача таълимот қарашларига алоҳида аҳамият берилади⁴. Чунончи бу борада Ўзбекистоннинг жанубий минтақаларида яшовчи араблар тўй маросимлари ҳам ўзига хос бўлиб, Қашқадарё вилояти, Миришкор тумани Жейнов қишлоғида яшовчи араблар замонавий тўй маросимлари биринчи марта 1975 йил 1 апрелда Қудрат домла тўйида келин ва куёв эркак ва аёллар учун алоҳида стол-стулли жой қилишган⁵. Бу борада қўшни Сурхондарё вилоятида яшовчи арабларда эса бирмунча аввалроқ, аниқроғи, Денов туманида биринчи марта янгича замонавий тўй маросим 1956 йилда ёз ойида бўлган⁶. Кейинчалик 1969 йилда ака-ука Кўчар ва Тоғай полвонилар стол-стул тўй

¹ МДА фонд- М - 7. Рўйхат - 1. Йиғма жилд. 649. варок 32.

² Сатторов Махмуд Ўзбек удумлари. Т., Адолат. 2004. й. Б. 112 - 113.

³ Тошева. Г. С. XX асрда Қашқадарё воҳаси ўзбекларининг никоҳ тўйи маросимлар. дис қўлёзма. - Т., 2002 йил. Б - 4.

⁴ Қаранг: Янги турмуш - янги анъаналар. Т., Ўзбекистон. 1973. й. Б. 5. Муродов. М. Қорабоев. У. Рустамова. Р. Этномаданият. Т., Адолат. 2003. Б. 40.

⁵ Дала ёзувлари Қашқадарё вилояти Миришкор тумани Жейнов қишлоғи Тойиров Мустафакул. 05. 07. 2011.

⁶ Дала ёзувлари Сурхондарё вилояти Денов тумани Юрчи қишлоғи Қораев Зиқир бобо. 17. 08. 2011. й.

маросимни ўтказган. Денов туманидаги Боғдод маҳалласига 1979 йил “қизил тўй”, “комсомол тўй”¹ Работ қишлоғига 1971 йил стол стулли тўй маросими ўтказилди².

Жейнов қишлоғига 1980 йилдан бери маҳаллий араб қизлари давраси маросими ўтказилиб келинади. Қизлар даврасида бўлажак келинга совға саломлар олиб келинади. Совғаларнинг ичида қайнонисики алоҳида ажралиб туради. Чунки қайнона кўлидаги тилла узукни бўлажак келинга тақади³. Ўз ўрнида шуни ҳам таъкидлаб ўтиш керакки, маҳаллий ахборотчиларнинг фикрича, қизлар давраси маросимини ўтказиш баъзи оилаларга оғирлик қилиб оилавий муносабатларни бузилишига олиб келмоқда.

Мустақиллик туфайли XX асрнинг 90-йилларидан бошлаб келин ва куёв турли русумдаги машиналарда жўра ва дугоналари ҳамроҳлигида шаҳар ва қишлоқ кўчаларини айланиб, шаҳар марказидаги “Мотамсаро она” ҳайкали пойига гуллар қўйиб эсталик учун суратга, видео тасмага тушиш, куёвлар миллийликга зарли тўн кийиб бошига зар салла ўраш удумлари расм бўлди⁴. Келин–куёв давраси билан бир неча энгил машиналарда шаҳар ёки қишлоқнинг гўзал жойлари, тарихий обидалари ва муқаддас жойларини зиёрат қилиб, айланиб чиқадилар⁵. Кейинчалик қизлар оқ кўйлак, бошларига фата, оёқларига оқ туфли кийган, йигитлар қора ёки кулранг костюм, қора туфли, галстук, бош яланг, кўлларида бир даста гул билан зағс маросимга боришган. Жейнов қишлоғида биринчи марта 1980 йил Аҳмад ака келинни оқ фатада никоҳни қайд этиш маросимига олиб борди⁶. Келин ва куёвнинг зағсдан тантаналар рўйхатдан ўтишлари–янги анъана ҳисобланиб, янги оиланинг ҳуқуқ ва мажбуриятларини қонунлаштириш вазифасини бажаради⁷. Жейнов араблари тўйлари ҳам замонавийлашиб кетган. Тўй базмларида имкониятга қараб стол ва стуллар қўйилади, меҳмонлар таклиф этилади. Одатда, қишлоқларида кам деганда 300-500 киши тўй оқшомида иштирок этади⁸.

XXI асрнинг бошларида ҳам мамлакатимизда ўтказилаётган тўй-маъракаларда исрофгарчиликка, ортиқча ҳаражатларга йўл қўйиш, бу маросимларга обрў ва эътибор топишнинг бир воситаси сифатида муносабатда бўлишдек зарарли иллат ҳамон жамиятимиз тараққиётига катта зиён етказмоқда⁹. Замонавий тўйлارни ўтказилиш ёшларнинг тарбиясини бузилишга олиб келмоқда.

Хулоса XX асрда дунё ҳаётида ўзига хос бир янги маданияти шаклланди. Шу жумладан араб диаспораси турмуш-тарзи, оилавий маросимларида ўзгариб

¹ Дала ёзувлари Сурхандарё вилояти Денов тумани Боғдод маҳалласи Жумаев Урал. 18. 08. 2011. й.

² Дала ёзувлари Сурхандарё вилояти Бойсун тумани Работ Номозов Худайбериди. 09. 08. 2011. й.

³ Дала ёзувлари Сурхандарё вилояти Денов тумани Боғдод маҳалласи Турапов Даврон 18. 08. 2011. й.

⁴ Гошева. Г. С. XX асрда Қашқадарё воҳаси ўзбекларининг никоҳ тўйи маросимлар. дис қўлёзма Т., 2002 йил. Б - 93.

⁵ Жабборов. И. Ўзбеклар. Т., Шарқ. 2008. й. Б. 138. Жабборов. И. Ўзбек халқи этнографияси. Т., Ўқитувчи. Б. 220.

⁶ Дала ёзувлари Қашқадарё вилояти Миришкор тумани Жейнов қишлоғи Қўшмуродов Раҳмонкул. 05. 07. 2011.

⁷ Қорабоев. У. Ўзбекистон байрамлари. Т., Ўқитувчи. 1991. й. Б. 158.

⁸ Саидов. М. Равшонов. П. Жейнов тарихи. Т., Абу Али Ибн Сино номидаги тиббиёт нашриёти. 1996. Б. 257.

⁹ Бўриев. О. Хўжамбердиев. Т. Ўзбек халқи боқий кадриятлари. Қарши. Насаф. 2005. й. Б. 98 – 99.

“комсомол тўй”, “қизил тўй” каби маросимлари 60-70 йилларда кириб келиди. Шу 30-40 йил ичида ўзбек ва араб миллий тўй маросимлари бир-биридан фарқ йўқолди. Замонавий тўй маросимлари шўро даврида кенг тарқалиб, анъанавий урф-одатлармизни йўқолишга олиб келди. Мустақиллик йилларда тўй маросим 300-400 кишилиқ ресторанларда қилинмоқда, Арабларнинг бошқа халқлардан ажралиб турадиган жиҳати тўй маросимни каттароқ қилиб ўтказишади. Илмий таҳлиллар шуни кўрсатики, араблар қарз олиб тўй қилган одамнинг тўйга боришмайди. Бу арабларнинг ўзига хос лақал хусусиятиларидан биридир.

“Авесто” ва табобат

И. Холбеков
ФарДУ

Табобат фани энг қадимги фанлардан ҳисобланади, шунинг учун табобат тарихи - бу инсоният тарихи, дейдилар. Дарҳақиқат қадимги Шарқда – Миср, Ҳиндистон, Марказий Осиё мамлакатларида яшовчи халқларнинг асримиздан уч минг йил аввал юзлаб касалликларни билганлар ва уларни даволаганлари ҳақида турли ёзма ёдгорликлар ҳамда маълумотлар сақланиб қолган. Кўҳна Шарқ инсоният тиббий қарашларининг қадимий ўчоғи ҳисобланади. Туркий ва форсий тилларда сўзлашувчи халқларнинг кўҳна оғзаки ижоди ҳамда “Авесто”-даги далиллар бунини аниқ тасдиқлайди. Ёдгорликнинг барча қисмларида, хусусан, “Вендидод”да табиблар тайёрлаш, уларнинг бурч ҳамда вазифалари, табобат амалиёти, касаллар таснифи, уларнинг пайдо бўлиш сабаби ва омиллари, беморларнинг даволаш усуллари, муолажада энг оммавий-фаол усуллар, доривор ўсимликлар, уларнинг таснифи, ноёб доривор гиёҳлар ҳақида маълумотлар мавжуд. Бундан ташқари, уй-жойни, атроф муҳит, табиатни муҳофаза қилиш, тоза тутиш, шахсий гигиенанинг турли жиҳатлари ҳақида ҳамон ўз қимматини йўқотмаган маслаҳатлар, тавсиялар кўп.

“Вендидод”да қуйидаги касалликларнинг номи санаб ўтилади ва уларнинг пайдо бўлиш манбалари ҳақида фикр юритилади: ўлим, кўққисдан пайдо бўладиган дард, иситма, безгак, бош мия оғриғи, ожан, ажху, илон чаққан, дурук, хафакон, кўз тегиш, руҳият маркази, пўсидаги ва гандидаги. Буларнинг кўпчилиги тозалликка риоя қилмаслик, бепарволик натижасида пайдо бўлса, “Пўстидаги” (гангрена) ҳамда “Гандидаги” (ўсма) касалликларни “Ахриман ер юзида инсон уруғини қуритиш ниятида атайлаб пайдо қилган”, дейилади.¹ Шундан сўнг бундай касалликка йўлиққан беморларни даволаш усуллари бунда табиб масъулияти алоҳида уқтирилган. Эрамиздан олдинги VII асрнинг охирида аждоқларимиз табобат соҳасида қуйидаги даволаш усуллари қўллашган: Оташқадалар ҳузурида махсус дармонгоҳ (поликлиника), сиҳатгоҳ (касалхона)лар ташкил қилган бўлиб, бу соҳа давлат тасарруфига олинган, сарф-ҳаражатлар вақф мулки ҳисобидан қоплаган. Давлат назорати остида бўлгач, шубҳасиз даволаш йўллари

¹ Т. Махмудов. Авесто ҳақида. Т. Шарқ .2000, бет-15.

МУНДАРИЖА

КИРИШ СЎЗИ. М. Х. Ахмедов, ФарДУ ректори, б.ф.д., проф.-----	3
Фарғона водийсининг бетакрор тарихи ва маданияти – маънавиятимиз асоси. Ф. Зоҳидов, Республика Маънавият тарғибот маркази Фарғона вилоят бўлими рахбари -----	4
I ҚИСМ. ФАРҒОНА ВОДИЙСИ АРХЕОЛОГИЯСИ ВА ЭТНОЛОГИЯСИ МУАММОЛАРИ -----	7
М. Х. Исомиддинов. Фарғона водийси археологиясининг айрим долзарб муаммолари -----	7
Б. Матбобоев. Яна Давань подшолиги шаҳарлари ҳақида -----	11
С. Мирсоатова, И. Отабоев. Марказий Фарғонанинг янги тош даври маданияти -----	17
С. Мустафокулов, У. Раҳманов, М. Ҳасанов. Жилища эпохи раннего железа на Джаркутане (Бактрийско-ферганские параллели)-----	19
А. Хўжаев. Қадимги Паркона (Юан-чэнг) шаҳри ҳақида Хитой манбалари -----	24
У. Р. Халмуминов. Чач и Фергана в системе торгово-экономических и культурных связей-----	32
Г. Фарманова, З. Раҳманов, О. Сарымсакова. Опыт изучения памятников археологии Самаркандской области и перспективы внедрения его в Ферганской долине -----	36
А. Алохунов, Э. Абдуллаев. Сўғд ва Фарғонанинг қадимги тарихи ва маданий алоқалари -----	40
М. Саидов, Ш. Насриддинов. XI–XII асрларда Ахсикентнинг тарихий топографияси -----	43
У. С. Абдуллаев, М. Мўминова. Фарғона водийсидаги этномаданий жараёнларнинг ўзига хос хусусиятлари: анъанавийлик ва инновациялар-----	47
А. А. Аширов. Фарғона водийси қишлоқ турар жойлари билан боғлиқ урф-одатларда диний ва миллий эътиқодлар симбиози -----	50
Ҳ. Раҳматиллаев. Фарғона водийси шаҳар аҳолисининг этник таркибини XX асрнинг биринчи ярмидаги ҳолати ва ўзгаришлари -----	55
У.С.Абдуллаев. Миндон ўзбекларининг анъанавий давралари (Этнологнинг “Дала ёзувлари” дафтаридан)-----	61
С. Йўлдошев, И. Раҳимов, М. Орзиев. От билан боғлиқ ўйин ва мусобақалар тарихидан -----	66
Б.Ваҳобов. Ўзбек халқи этник таркибидаги қипчоқ этнографик гуруҳи хусусида айрим мулоҳазалар -----	71
Б. Халмуратов. Шомонлик маросимлари: анъанавийлик ва замонавийлик (Фарғона водийси ўзбеклари мисолида) -----	75
О. А. Абдураупов. Фарғона водийси қирғизларининг оила-никоҳ муносабатлари тарихидан-----	79

О. Бўриев. Қозон – ризқ-рўз ва ва қут-барақа рамзи-----	84
Ш. А. Искандаров. Ўзбекистондаги араб диаспораси никоҳ тўйи маросимлари: анъанавийлик ва замонавийлик -----	90
И. Холбеков. “Авесто” ва табобат -----	93
II ҚИСМ. ФАРҒОНА ВОДИЙСИНИНГ ЎРТА АСРЛАР ДАВРИ ТАРИХИ ВА МАДАНИЯТИ -----	97
А. Отаҳўжаев. Фарғона подшоҳи Алутарнинг илк ўрта асрлар тарихидаги ўрни -----	97
Қ. Ражабов. Аҳмад Фарғоний туркий халқлар ҳақида -----	101
М. Мамазов. Тасаевуфда пантеистик йўналишнинг ривожланиши -----	103
Б.Усмонов. Фарғона водийси Аҳмад мирзо бошқаруви даврида -----	107
Г. Р. Жолдасбаева. «Бабур-наме» как бесценный исторический источник-----	112
Д. Юсупова. Фарғона водийсининг XVI-XVIII асрлар даври тарихига оид кўлзма асарлари -	116
Д. Ш. Тошева. XVI-XVIII асрлардаги сиёсий жараёнларда Махдуми Аъзам Қосоний ва унинг издошларининг роли-----	119
III ҚИСМ. ҚЎҚОН ХОНЛИГИ ТАРИХИ МУАММОЛАРИ-----	123
Г. А. Агзамова. Қўқон хонлиги шаҳарлари бозорлари тарихига оид айрим маълумотлар-----	123
Р.А.Арслонзода, М.Ахунова. Мустақиллик йилларида Ўзбекистонда Қўқон хонлиги тарихининг ўрганилиши-----	127
Ш. Махмудов. “Усмонли архиви” фондида сақланаётган Қўқон хонлигининг дипломатик алоқаларига доир ҳужжатлар таснифи*-----	132
З. Мадрахимов. Қўқон шаҳри бозор ва карвонсаройлари тарихидан (XVIII – XIX аср 70– йиллари)-----	136
С. Эватов. “Ансоб ус-салотин ва таворих ул-хавоқин” асари Қўқон хонлиги тарихига доир муҳим манба-----	141
Ш. Мамадалиев. Қўқон хонлигининг ижтимоий-иқтисодий аҳволи (1850-1876 йй.) -----	145
М. О. Алихожиев. Қўқон хонлиги маориф тизимига оид маълумотларни манбаларда акс этиши-----	148
Р. Мулладжанова, Э. Йўлдашев. Фарғона водийсининг шаҳарлари тарихи тизимида Асака---	153
З. Илхомов, Н. Расулова. XIX асрнинг 50-йилларида Қўқон хонлигида ички сиёсий зиддиятларнинг кучайиши (манбавий-методологик таҳлил)-----	157

3. А. Илхомов. Қўқон хонлиги тарихи манбашунослигининг айрим масалалари (назарий-методологик мулоҳазалар)----- 161

IV ҚИСМ. СОВЕТ МУСТАМЛАКАЧИЛИГИ ДАВРИДА ФАРҒОНА ВОДИЙСИ ТАРИХИ МУАММОЛАРИ ----- 165

Р. М. Абдуллаев. Просветительское и реформаторское движение в Фергане после российского завоевания ----- 165

Д. Х. Зияева. Мустамлака шароитида Фарғона водийси шаҳарларидаги маъмурий-худудий ва сиёсий ўзгаришлар----- 170

А. Шарафиддинов, О. Ҳайдаров. Янги Марғилон-Фарғона водийсида Подшо Россияси мустамлакачилиги маъмурий-бошқарув тизимининг маркази ва таянчи----- 174

И. М. Хўжахонов. XIX–XX аср бошларида Фарғона водийси аҳолиси идентиклигининг баъзи жиҳатлари----- 180

Н. Сиддиқов ТДИУ. Еттишаҳар давлати ва Россия муносабатлари----- 184

С. Шодмонова. XIX аср охирида Фарғона водийси шаҳарларида тиббий аҳвол масалаларининг матбуотда акс этиши ----- 187

А. Камбаров. Чор Россияси мустамлакачилиги даврида Фарғона водийси маданий ҳаётига доир ----- 191

Н. И. Алимова. Фарғона водийси миллий маорифи тарихидан----- 194

А. Исоқбоев. Фарғона водийсида янги усул мактабларини ташкил этишдаги ҳамкорлик алоқалари тарихидан ----- 196

Н. Курбонова. Россия империясининг аҳолини кўчириш сиёсати: Тарих ва таҳлил (Фарғона водийси мисолида)----- 201

Н. Т. Полванов. О населении Ошского уезда Ферганской области Туркестанского генерал-губернаторство (на материалах переписи населения за 1897 г.) ----- 207

С. Тиллабоев. Мустамлака бошқарувида шаҳарларнинг империя манфаатларига бўйсундирилиши ----- 211

Х. Мамадалиев. Фарғона водийси шаҳарларнинг вилоят бошқарув тизимида тутган ўрни (XIX аср охири –XX аср бошлари)----- 215

Д. Алиязарова. Из истории периодической печати Ферганской долины ----- 219

С. Т. Давлатова. XIX асрнинг иккинчи ярми - XX асрда Фарғона водийси анъанавий ҳунармандчилиги ҳолати ----- 223

М. Расулов. Марғилон шаҳри тарихини ўрганишда меъмурий ёдгорликларнинг ўрни ----- 229

Н. Қодиров. XIX аср охири – XX аср бошларида Фарғона водийсида таълим ----- 233

А. Холлиев. XIX асрнинг охири – XX асрнинг бошида Фарғона вилоятига рус ва чет эл сармойларининг кириб келиши	235
А. Тоғаева. Кўкон тарихи санъатшунос С. Круковская талқинида	239
А. Мирзаев. Фарғона водийсида пахта тозалаш заводлари фаолияти тарихидан (XIX аср охири – XX аср боши)	243
Н. Алимова. “Туркшёлк” ва унинг Туркистонда ипакчиликни ривожлантиришдаги фаолиятига доир	247
И. К. Солиев. Мустамлака даврида фарғонадаги сиёсий жараёнлар	250
Т. Қозоқов, Б. Бўронов. Фарғонадаги жадид мактаблари ва театрлар тарихидан	254
Н. Раҳимжонов. “Садсий Фарғона” газетасида ислом дини масалалари	257
Ж. Исмоилова. Туркистон ўлкасида мардикорликка сафарбарлик ва унинг акс – садоси	259
С. Маннопов. Фарғона водийсида XIX аср охири ва XX аср бошларидаги мумтоз хофизлик санъатининг ривожини	263
Н. А. Режаббоев. “Туркистон” газетаси саҳифаларида Фарғона вилоятидаги озиқ-овқат муаммоси	265
Р. Акбаров, М. Муйдинова. Туркистон Таъсис Мажлиси асосларининг шакллантирилиши	268
Б. А. Коцанов. Новые архивные материалы по истории Туркестанской (Кокандской) Автономии	272
К. Сайпова. Проведение советской политики на территории Ферганской долины в 1918-924 гг.	274
С. А. Хошимов. Фарғона водийсида совет ҳокимиятининг қуроли қаршилик ҳаракатини бостириш чоралари	278
Б. Т. Мирзаджанов. Кадровая политика большевиков в Туркестане на примере деятельности Ферганской областной контрольной комиссии	283
Э. Маҳмудов. Туркистон АССРда Совет ҳокимиятининг вақф мулкларига муносабати (Фарғона вилояти мисолида)	287
М. Раҳматов. Фарғона вилоятида совет ҳокимияти йилларида очарчиликнинг кучайиши ва унинг оқибатлари	289
С. Б. Шадманова, Т.Р.Шадманов. Фарғона водийси шаҳарларида маданий муассасалар фаолияти ва уларнинг зиддиятли жиҳатлари (1917-1941 й.)	292
Ф. Эргашев, А. Салмонов, И. Баранова. Фарғонада христианликнинг тарқалиши	295
Ш. Хонқулов. Ҳамза Ҳакимзода Ниёзий ижодида Туркистон мустақиллиги ғояларининг ёритилиши	298

У. Мансуров. 1917-1924 йилларда Наманган шаҳрида халқ таълими ва маданий ҳаёт	301
А. Н. Расулов. Фарғонада очларга ёрдам: муаммо ва зиддиятлар	304
Н. Ҳамаев. Фарғонадаги совет режимига қарши қуролли курашнинг қишлоқ хўжалигига таъсири (вақтли матбуот материаллари асосида)	313
Қ. Бахриддинов. 1921-1923 йилларда Фарғона водийсида озиқ-овқат муаммосининг кескинлашуви	318
Н. А. Ўтанов. XX аср 20-30 йилларида Фарғона водийсида маънавий жараёнлар	320
А. Салмонов, Ғ. Раҳмонов. XX аср 20-30-йиллари Фарғона вилоятида большевикларнинг ер-сув сиёсати	322
О. Норматов. Фарғона водийси қишлоқ хўжалиги тарихидан айрим лавҳалар (XX асрнинг 20-йиллари)	325
М. Усмонов. Марғилон Маҳаллий саноатини ривожлантиришнинг айрим масалалари (XX асрнинг 20-30-йилларида)	327
А.Х.Раҳманкулова. XX асрнинг 30-40 – йилларида Фарғона вилоятига зўрлик билан кўчирилган халқлар тарихидан	331
А.Аҳмедов, С.Ҳамроқулов. Фарғона шаҳрига Қрим ва Грузиядан махсус кўчирилганлар масаласига доир	334
Р.Т.Шамсутдинов. Совет бошқарувидаги раҳбар ходимларнинг қатағон қилиниши (Қўқонликлар мисолида)	336
З. Ҳайдаров. Мустабид совет ҳукуматининг жамоалаштириш сиёсати тарихидан (Наманган вилояти мисолида)	342
М.Ғ.Абдуллаев, У.Алижонов. Фарғона водийсида коллективлаштиришга қарши деҳқонларнинг оммавий норозилик ҳаракатлари	345
Ж.Олимов. Ўзбекистон ўрмон хўжалиги тарихидан (Фарғона водийси ўрмон хўжалиги мисолида)	349
Х. Ходжамбердиев. Из истории молодежной политики коммунистического режима. Комсомол – политическое орудие советской системы (по материалам Андижанской области)	352
О. К. Комилов. Фарғона водийсида ирригация-мелиорация ишлари тарихидан (1953-1973 йй.)	355
Г. Раҳимова, Т. Мадаминов. Наманган вилояти экологик муаммоларининг келиб чиқиш сабаблари (1970-1991 йиллар)	359
Р. Назаров. Ферганский этнический конфликт 1989 г.: предпосылки, ход, последствия	363
Ҳ.Юнусова. Фарғона водийсида миллатлараро муносабатлар: жараёнлар оқибатлар (1989 йил мисолида)	367

Ш. Давлатова. Фарғона фожиаси ва миллий муносабатларда туб ўзгаришлар	370
О. Бозоров. Фарғона водийсидаги иқтисодий муаммоларнинг ҳал этилиш омиллари (1989-1991 йиллар)	373
V ҚИСМ. МИЛЛИЙ ИСТИҚЛОЛ ДАВРИДА ФАРҒОНА ВОДИЙСИНИНГ ИЖТИМОЙ-ИҚТИСОДИЙ ВА МАДАНИЙ ТАРАҚҚИЁТИ МАСАЛАЛАРИ - 379	
Ш. Раҳматуллаев. Мустақилликнинг дастлабки йилларида Фарғона водийси шаҳарларида хусусийлаштириш жараёнлари	379
Ш.А.Ҳайитов. Эл эътироф этган – элшунос олимни хотирлаб	382
М. Маманазарова, У. Ҳошимов. Мустақиллик йилларида Фарғонада бандлик масалалари	385
К.Ж.Раҳмонов. Кашмирдаги Амир Темур ва Захириддин Муҳаммад Бобур авлодлари	389
Б. Т. Холматова, И.Б. Сиддиқов. Ўзбек халқи ижтимоий бирдамлигининг тарихий-миллий асослари (Фарғона водийси мисолида)	391
Ш.Ҳайитов, А.Абдуллаев. Хориждаги “фарғонийлар” ўтмиши ва бугун	394
М.А.Рахимов. Ферганская долина как важный аспект комплекса взаимозависимых процессов в Центральной Азии	398
Ф.О.Исматуллаев. Ўзбекистон – Европа Иттифоқи ҳамкорлигининг амалий натижалари (Фарғона водийси мисолида)	401
Н.Б. Дехканов. Халқ депутатлари маҳаллий кенгашлари фаолияти: муаммо ва ютуқлар (Фарғона водийси вилоятлари мисолида)	404
О.Топилдиев. Фарғона водийси ёшларининг ижтимоий - демографик ҳолати	407
А.Маматалиев. Мустақиллик йилларида Фарғона водийси этнографиясининг тадқиқ этилиши	411
Э.Раҳманова. Мустақиллик йилларида Фарғона вилоятида хотин-қизлар ижтимоий сиёсий фаоллигининг ортиши	420
А.Сабиров. Устная история и ее роль в изучении исторического прошлого Ферганского региона (вторая половина XX - начало XXI веков)	423

Анжуман ташкилий кўмитаси:

М. Ҳ. Аҳмедов (раис), б.ф.д., проф.
А. Қосимов, фил.ф.д.
А. Отажонов, ф-м.ф.д.
Р. М. Абдуллаев, т.ф.д., проф.
Ҳ. Раҳматиллаев, т.ф.н., доц.
Ф. Зоҳидов, Республика Маънавият тарғибот
маркази Фарғона вилоят бўлими раҳбари

Таҳрир хайъати:

М. Ҳ. Аҳмедов, б.ф.д., проф.
Р. М. Абдуллаев, т.ф.д., проф.
Д.А.Алимова, т.ф.д., проф.
Д. Х. Зияева, т.ф.д.
Г. А. Агзамова, т.ф.д.
М. Исомиддинов, т.ф.д.
Р. Арслонзода, т.ф.н.
С. Тиллабоев, т.ф.н.
Б. Усмонов, т.ф.н.
Ҳ. Раҳматиллаев, т.ф.н., доц.

Масъул муҳаррирлар:	М. Исомиддинов, т.ф.д. Б. Усмонов, т.ф.н.
Матн муҳаррири:	Г. Муҳаммаджонова, фил.ф.н.
Техник муҳаррирлар:	З. Раҳманов, Н. Ҳамаев

Фарғона водийси тарихи янги тадқиқотларда

мавзусидаги иккинчи республика илмий анжумани

Ушбу тўплам Фарғона давлат университети Илмий Кенгашининг 2012 йил 25 майдаги 9-сонли йиғилишида кўриб чиқилган ва нашрга тавсия этилган.

Илмий анжуман материаллари Фарғона вилоят ҳокимлиги маънавият ва маърифат кенгаши хомийлигида чоп этилди.

Теришга берилди: 2.05.2012 йил. Босишга рухсат этилди: 25.05.2012 йил. Times New Roman гарнитураси. Офсет усули. Офсет қоғози. Бичими: 60x84 ¹/₈. Шартли босма табағи: 27,3. Адади 100 нуска. Буюртма № 75.
Баҳоси шартнома асосида.

«ЁРҚИН» ХИЧФ босмахонаси.

150114. Фарғона шаҳри, Соҳибқирон Темур кўчаси, 28-уй.

Гувоҳнома № 22-0444. 07.12.2011 й.

